

- א. יש מפרשים בדעת רש"י, שלכך הוא כמחליד לרב הונא, מפני שהסכין מכוסה [אם אינה רחבה. עתוס] בין העצמות (עפ"י ספר התרומה ה; וקח שפ). ויש מפרשים מפני שאין בית השחיטה מגולה (עפ"י בית הלוי ח"ג כב; תפארת יעקב).
- יש מי שכתב שאינו אלא ספק חלדה לרב הונא (ערשב"א ל:).
- יש אומרים שאם נועץ ראשו של סכין בעורף כדי לחתוך הסימנים ללא רוב הבשר [כדי שלא תתגבל בחיתוך מפרקת ורוב בשר] – הרי זו חלדה אפילו לרבא, שלא חלק רבא אלא כשחותך המפרקת עם רוב הבשר שהסכין מגולה (עפ"י ראש יוסף תפא"י לב אריה ועוד). ויש חולקים וסוברים שרבא אין זו חלדה (עפ"י ספר התרומה והאורה ח"ב פח עפ"י פרש"י בזבחים סח).
- ב. לדעת רבא, אם שחט בסכין מן העורף בהולכה והבאה, ולא חתך רוב בשר עם המפרקת קודם חיתוך הסימנים – אינה מטמאה, שאינה נבלה אלא טרפה שנשחטה.
- ואולם הלכה כרב הונא, הלכך אף בזה טמאה משום שהחליד ואין כאן שחיטה כלל (ע' יו"ד כ,ג, בחדושי רעק"א ועוד. ואולם כשנפגמה הסכין במפרקת הריוו נבלה לדברי הכל. עריטב"א).
- ג. למאן דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה, מלק בסכין אינו מטמא משום נבלה, וכדין נחירה שמוציאה מידי נבלה (עפ"י גמרא להלן כח. ורש"י).

דף כא

לה. כמה סימנים הוא מולק בחטאת העוף ובעולת העוף?

חטאת העוף, מולק בה סימן אחד (ולא יבדיל. וכפרש"י זבחים סד: ועוד), ועולת העוף – שני סימנים (ומלק והקטיר – מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו, אף מליקה). רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: רוב שנים (והקריבו – חילק הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף).

א. כתב הרמב"ן (עפ"י זבחים סח) שלראבר"ש אם רצה מבדיל אלא שאינו חייב.

ולפירוש התוס', נחלקו אמוראים בדבר האם סימן אחד בחטאת ורוב שנים בעולה בדוקא, ולא יותר (רב חסדא אביי ורבא בזבחים, וכן נוקט סתמא דגמרא בסוגיתנו ולהלן קכג), או אם רוצה חותך הכל (ר"ש בן אליקים בזבחים סח).

ולפירוש ר"ת לדעת הכל אין למלוק יותר (וערשב"א כב.).

ב. הרמב"ם (מע"ה"ק ז,ו, וכמו שפרש הסמ"ג – לאוין שכו) כתב שבחטאת העוף יכול לחתוך שני סימנים אם רוצה [דלא כמשמעות לשון רש"י בכ"מ]. ועוד כתב שבעולת העוף מבדיל הראש מהגוף לגמרי (ותמהו על דבריו מסוגיתנו. ומהרש"ל נטה מדבריו. וע' באור שיטת הרמב"ם בהר המוריה ובאבי עזרי שם).

ג. נראה שבעולת העוף צריך למלוק רוב בשר עם הסימנים כבחטאת העוף, גם לרבי שמעון בן אלעזר (עפ"י רמב"ן כ: דלא כ"ש שמתרצין; רשב"א כא.). ואין כן דעת הרז"ה.

ואפשר שמליקת רוב בשר מעכבת (ע' חו"ב זבחים סח: וכאן). וע' בחדושי רעק"א שהקשה למה צריך רוב בשר במליקת חטאת. ואפילו מליקת מפרקת שמא א"צ אלא כדי להגיע לסימנים, ואם כן שמא אפשר לחתוך המפרקת בסכין. 'וצ"ע לדינא'. וכן בכסף משנה (טו"מ א, טו) משמע שבמליקה די בסימנים. ובספר תורת חיים תמה על דבריו).

עוד על השוה והשוונה בחטאת העוף לעולת העוף – ע' בזבחים סד.

לו. מה דין טומאת מת טומאת נבלות וטומאת שרצים במקרים דלהלן?

א. הוזהו הראש; נשברה מפרקת ורוב בשר עמה.

ב. קרעוהו כדג.

ג. עשאה גיסטרא; ניטל הירך שלה.

א. תנן: הוזהו ראשיהם, אף על פי שמפרכסים – טמאים, כונב הלטאה שמפרכסת. ופרש ריש לקיש 'הוזהו' – שנחתכו שני הסימנים [בנוסף על שבירת המפרקת, אבל בחיתוך סימנים לבדם הריהי כחיה לכל דבריה עד שתמות. ע' להלן ל. ועוד]. ורבי אסי אמר רבי מני פרש: רוב שנים.

רש"י פרש בשמונה שרצים [ואפשר שלדבריו שונים שרצים מאדם ובהמה ועוף שבאלו האחרונים גם בשבירת מפרקת ורוב בשר ללא סימנים, הרי הם כמותים. כן צדד הרמב"ן בדעת רש"י. ובכך יש לישב דברי הרמב"ם שמצד אחד פסק (אבה"ט ב,א) כשמואל שבשבירת מפרקת ורוב בשר הריהי כמותה לכל דבר, וכן פסק באדם (טומאת מת א,טו). ומצד שני הביא (שם ד,יד) משנת 'הוזהו ראשיהן' על שרצים ומשמע שנקט כריש לקיש שחתך גם הסימנים ואין הראש מעורה אלא בעור, ובתנ"ח נשאר ב'צ"ע'. ולפרש"י אתי שפיר].

והתוס' ועוד ראשונים חולקים ומפרשים על בהמה חיה [ועוף. תוס'] ולענין טומאת נבלות, וכן על אדם ולענין טומאת מת.

אמר רב יהודה אמר שמואל: נשברה מפרקת ורוב בשר עמה – מטמא באהל. ועלי שהחשיבו הכתוב כמת בשבירת מפרקת בלבד – בויקנה שונה הדבר (ותשבר מפרקתו וימת כי זקן האיש וכבד).

א. כתב הרמב"ן ועוד ראשונים ששמואל וזעירי חולקים וסוברים שאפילו בחיתוך מפרקת ורוב בשר ללא סימנים – הרי זה כמות ומטמא, באדם ובהמה. [והלכה כמותם. רשב"א. וכ"מ ברי"ף וברא"ש. וכן פסק הרמב"ם (אבות הטומאות ב,א) שבהמה שנשברה מפרקת ורוב בשר עמה הרי זו כנבילה לכל דבר. וכן באדם (טו"מ א,טו), אך אפשר שבשרצים שונה וכנ"ל].

ויש אומרים שאין כאן מחלוקת אלא שמואל דיבר בשבירה על ידי מכה או בנפילה, אבל בהתזת סכין וחרב אינה מטמאה עד שיתזו ראשה לגמרי. ויש מחלוקת בין נחתך רוב בשר שאז די במפרקת לבד ללא סימנים, ובין שלא נחתך רוב בשר שאז צריך חיתוך סימנים (רו"ה). והרמב"ן דחה תירוץ אלו.

לפי פירוש הרשב"א והריטב"א (כ סע"ב), לדעת אביי מתפרש 'הוזהו ראשיהם' – בכדי הכשר שחיתה, דהיינו סימן אחד או רובו בעוף [בנוסף על שבירת מפרקת ורוב בשר. ריטב"א]. (הריטב"א כתב שלדברי הכל' כן הוא. ואם כוונתו אף לריש לקיש ור' מני, צריך לפרש שהם לא דיברו בעוף. והרשב"א לא כתב כן. גם בתוס' (ד"ה הוזהו) משמע שר"ל ור' מני דיברו אף בעוף. ושמואל כוונת הרשב"א לדברי הכל' – בין לרבנן בין לראב"ד, אבל ר"ל ור' מני חולקים). והחזו"א (ג,יז) צדד שבמפרקת ורוב בשר מודים ריש לקיש ורב אסי שבסימן אחד נחשבת מתה, והם דיברו בלא רוב בשר שאז צריך שני סימנים (וכן פירש מהרש"ל שהם מדברים בשנחתכה המפרקת בלא רוב בשר).

ב. מבואר מהסוגיא שאדם זקן מטמא באהל בשבירת מפרקת בלא רוב בשר, אפילו מפרכס. ואולם בבהמה אין חילוק בין ילדה לזקנה (ים של שלמה מד).

ב. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: קרעו כדג [מגבו. רבי שמואל בר יצחק] – מטמא באהל (ואפילו מפרכס. רש"י).

ג. אמר שמואל: עשאה גיסטרא (שחתכה לרחבה בצואר כולו או בשדרה עד החלל. רש"י. והרמב"ם סתם: 'חלקו לשנים') – נבלה.

אמר רבי אלעזר: ניטל הירך, וחלל שלנה (ניכר) – נבלה. ופירש רבא: כל שרבוצה ונראית חסרה. אפשר שדין 'ניטל הירך' אינו שייך באדם [שהרי התלמוד נותן סימן בהמות] (ים של שלמה).

דפים כא – כב

לז. עולת העוף, האם הוקשה לחטאת בהמה או לחטאת העוף? ולמאי נפקא מינה?

נחלקו תנאים בכרייתא; לדברי תנא קמא, עולת העוף הוקשה לחטאת בהמה (כמשפט – כמשפט חטאת בהמה שהעוף בא תחתיה בדלות), שאינה באה אלא מן החולין כמותה, ועבודותיה נעשות בידו הימנית (לפ"ת דוקא הזאה, אבל המליקה יתכן וכשרה בשמאל. עתוס' מנחות י: ועוד). ואולם לענין שיהא די בחיתוך רוב שני סימנים לא הוקשה לבהמה, מפני שהמליקה הוקשה להקטרה (ומלך והקטיר) להיות ראש בפני עצמו וגוף בפני עצמו.

לדעה זו לא הוקשה עולת העוף לחטאת העוף לומר שלא יבדיל – שנאמר והקריבו.

לדברי רבי ישמעאל ורבי אלעזר ברבי שמעון, עולת העוף הוקשה לחטאת העוף (כמשפט – כמשפט חטאת העוף האמורה עתה); לר"ש, ללמד שהמליקה נעשית מול העורף [אבל לא לענין איסור הבדלה, שנאמר והקריבו – הקרבתו של זה אינה כהקרבתו של זה]. ולראבר"ש, ללמד שהראש מעורה בגוף בשעת ההזאה כבחטאת – לפיכך לא ימלוק אלא רוב סימנים [אבל לא להשוותו לגמרי לחטאת, למלוק סימן אחד – שנאמר והקריבו].

הנפקותא לדינא במחלוקת זו; לת"ק ורבי ישמעאל, מליקת העולה נעשית בשני הסימנים בשלמותם (ולהרמב"ם, מפריד לגמרי הראש מהגוף), ואילו לראבר"ש מולק רוב שנים. [אבל לענין שאר הלכות אין מחלוקת לדינא; ת"ק וראבר"ש למדים מליקה מול העורף בעולת העוף ממליקת חטאת העוף ב'מה מצינו' (רש"י). ור"ש וראבר"ש למדים שבאה מן החולין מהקש כל הקרבנות להדדי – זאת התורה... (ע"ש"י ותוס'). ו'מין' – מדריש לקיש, שכל מקום שנאמר 'כהונה' אינה אלא בימין].

דף כב

לח. קרבן העוף, מאלו מינים הוא בא? האם כשר לבוא מגדולי המין או מקטניו?

קרבן העוף במקדש אינו בא אלא מתורים או מבני היונה. התורים – גדולים כשרים ולא קטנים, והיינו משיזיהבו (רש"י: שכנפי גופם גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב). ובני יונה – קטנים ולא גדולים, בטרם הצהיבו (שבכל מקום נאמר 'תורים' ו'בני יונה' ולא להפך, ללמד שאלו באים גדולים ואלו באים קטנים והכשר בזה פסול בזה). מאימתי בני היונה כשרים – משיעלעו (כך שנה יעקב קרחה), שאם מורט ממנו כנף – מבצבץ דם ממקום עקירתו.

(כן גרסת רש"י. ואילו הרמב"ם (איסור"מ ג, ג) גרס: עד אימתי בני יונה כשרים – כל זמן

שעוקר כנף ומתמלא מקום עיקרו דם).

תחילת הציהוב (– כשמתחילים להביא נוצה יפה סביב הצואר. רש"י) – פסול בזה ובזה (מן התורים; מן בני היונה). רבי זירא נסתפק האם תחילת הציהוב פסול מספק, שמה נחשבים גדולים שמה קטנים, או